

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

మహర్షి వేదవ్యాసప్రణీతం శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణం
॥ పంచమస్కంధే షడ్వింశోఽధ్యాయః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణం

॥ పంచమస్కంధే షడ్వింశోఽధ్యాయః ॥

రాజోవాచ

మహర్ష ఏతద్వైచిత్ర్యం లోకస్య కథమితి ॥ 1 ॥

ఋషిరువాచ

త్రిగుణత్వాత్కర్తుః శ్రద్ధయా కర్మగతయః పృథగ్విధాః
సర్వా ఏవ సర్వస్య తారతమ్యేన భవంతి ॥ 2 ॥

అథేదానీం ప్రతిషిద్ధలక్షణస్యాధర్మస్య తథైవ
కర్తుః శ్రద్ధాయా వైసాదృశ్యాత్కర్మఫలం
విసదృశం భవతి యా హ్యనాద్యవిద్యయా కృతకామానాం
తత్పురిణామలక్షణాః స్మృతయః సహస్రశః
ప్రవృత్తాస్తాసాం ప్రాచుర్యేణానువర్ణయిష్యామః ॥ 3 ॥

రాజోవాచ

నరకా నామ భగవన్ కిం దేశవిశేషా అథవా
బహిష్ఠిలోక్యా ఆహోస్విదంతరాల ఇతి ॥ 4 ॥

ఋషిరువాచ

అంతరాల ఏవ త్రిజగత్త్యాస్తు దిశి దక్షిణస్యా -
మధస్తాద్భూమేరుపరిష్టాచ్చ జలాద్యస్యా -
మగ్నిష్వాత్తాదయః పితృగణా దిశి స్వానాం

గోత్రాణాం పరమేణ సమాధినా సత్యా ఏవాశిష
ఆశాసానా నివసంతి || 5 ||

యత్ర హ వావ భగవాన్ పితృరాజో వైవస్వతః
స్వవిషయం ప్రాపితేషు స్వపురుషైర్జ్జంతుషు సంపరేతేషు
యథాకర్మావద్యం దోషమేవానుల్లంఘితభగవచ్ఛాసనః
సగణో దమం ధారయతి || 6 ||

తత్ర హైకే నరకానేకవింశతిం గణయంతి అథ తాంస్తే
రాజన్నామరూపలక్షణతోఽనుక్రమిష్యామస్తామిస్త్రో -
ఽంధతామిస్త్రో రౌరవో మహారౌరవః కుంభీపాకః
కాలసూత్రమసిపత్రవనం సూకరముఖమంధకూపః
కృమిభోజనః సందంశస్తప్తసూర్మిర్వజ్రకంటక -
శాల్మలీ వైతరణీ పూయోదః ప్రాణరోధో విశసనం
లాలాభక్షః సారమేయాదనమవీచిరయఃపానమితి |
కించ క్షౌరకర్దమో రక్షోగణభోజనః శూలప్రోతో
దందశూకోఽవటనిరోధనః పర్యావర్తనః సూచీముఖమి -
త్యష్టావింశతిర్నరకా వివిధయాతనాభూమయః || 7 ||

తత్ర యస్తు పరవిత్తాపత్యకలత్రాణ్యపహరతి స హి
కాలపాశబద్ధో యమపురుషైరతిభయానకైస్తామిస్తే
నరకే బలాన్నిపాత్యతే అనశనానుదపానదండ -
తాడనసంతర్జనాదిభిర్యాతనాభిర్యాత్యమానో
జంతుర్యత్ర కశ్మలమాసాదిత ఏకదైవ మూర్చ్ఛాముపయాతి
తామిస్తప్రాయే || 8 ||

ఏవమేవాంధతామిస్తే యస్తు వంచయిత్వా పురుషం దారాదీ -
నుపయుంక్తే యత్ర శరీరీ నిపాత్యమానో యాతనాస్థో

వేదనయా నష్టమతిర్నష్టదృష్టిశ్చ భవతి యథా వనస్పతి -
ర్వృశ్చ్యమానమూలస్తస్మాదంధతామిస్తం తముపదిశంతి || 9 ||

యస్త్విహ వా ఏతదహమితి మమేదమితి భూతద్రోహేణ
కేవలం స్వకుటుంబమేవానుదినం ప్రపుష్ణాతి స తదిహ
విహాయ స్వయమేవ తదశుభేన రౌరవే నిపతతి || 10 ||

యే త్విహ యథైవామునా విహింసితా జంతవః పరత్ర
యమయాతనాముపగతం త ఏవ రురవో భూత్వా తథా
తమేవ విహింసంతి తస్మాద్రౌరవమిత్యాహూ రురురితి
సర్పాదతిక్రూరసత్త్వస్యాపదేశః || 11 ||

ఏవమేవ మహారౌరవో యత్ర నిపతితం పురుషం క్రవ్యాదా
నామ రురవస్తం క్రవ్యేణ ఘాతయంతి యః కేవలం
దేహంభరః || 12 ||

యస్త్విహ వా ఉగ్రః పశూన్ పక్షిణో వా ప్రాణత
ఉపరంధయతి తమపకరుణం పురుషాదైరపి విగర్హితమముత్ర
యమానుచరాః కుంభీపాకే తప్తతైలే ఉపరంధయంతి || 13 ||

యస్త్విహ పితృవిప్రబ్రహ్మధుక్ స కాలసూత్రసంజ్ఞకే
నరకే అయుతయోజనపరిమండలే తామ్రమయే తప్తఖలే
ఉపర్యధస్తాదగ్న్యర్కాభ్యామతితప్యమానేఽభినివేశితః
క్షుత్ప్రిపాసాభ్యాం చ దహ్యమానాంతర్బహిఃశరీర ఆస్తే
శేతే చేష్టతేఽవతిష్ఠతి పరిధావతి చ
యావంతి పశురోమాణి తావద్వర్షసహస్రాణి || 14 ||

యస్త్విహ వై నిజవేదపథాదనాపద్యపగతః పాఖండం
చోపగతస్తమసిపత్రవనం ప్రవేశ్య కశయా ప్రహరంతి
తత్ర హాసావితస్తతో ధావమాన ఉభయతో ధారై -

స్తాలవనాసిపత్రైశ్చిద్యమానసర్వాంగో హ హతో -
 ౭స్మీతి పరమయా వేదనయా మూర్చ్ఛితః పదే పదే
 నిపతతి స్వధర్మహా పాఖండానుగతం ఫలం భుంక్తే || 15 ||

యస్త్విహ వై రాజా రాజపురుషో వా అదండ్యే దండం
 ప్రణయతి బ్రాహ్మణే వా శరీరదండం స పాపీయా -
 న్నరకేఽముత్ర సూకరముఖే నిపతతి తత్రాతిబలై -
 ర్వినిష్ఠిష్యమాణావయవో యథైవేహేక్షుఖండ
 ఆర్తస్వరేణ స్వనయన్ క్వచిన్మూర్చ్ఛితః
 కశ్మలముపగతో యథైవేహదృష్టదోషా
 ఉపరుద్ధాః || 16 ||

యస్త్విహ వై భూతానామీశ్వరోపకల్పితవృత్తీనా -
 మవివిక్తపరవ్యధానాం స్వయం పురుషోపకల్పిత -
 వృత్తిర్వివిక్తపరవ్యథో వ్యధామాచరతి స
 పరత్రాంధకూపే తదభిద్రోహేణ నిపతతి తత్ర హాసా
 తైర్జంతుభిః పశుమృగపక్షిసరీసృపైర్మృశకయూకా -
 మత్కుణమక్షికాదిభిర్యే కే చాభిద్రుగ్ధాస్తైః
 సర్వతోఽభిద్రుహ్యమాణస్తమసి విహతనిద్రానిర్వృతి -
 రలభ్ధావస్థానః పరిక్రామతి యథా కుశరీరే జీవః || 17 ||

యస్త్విహ వా అసంవిభజ్యాశ్నాతి యత్కించనో -
 పనతమనిర్మితపంచయజ్ఞో వాయససంస్తుతః స
 పరత్ర కృమిభోజనే నరకాధమే నిపతతి తత్ర
 శతసహస్రయోజనే కృమికుండే కృమిభూతః స్వయం
 కృమిభిరేవ భక్ష్యమాణః కృమిభోజనో యావత్త -
 దప్రత్యాప్రహుతాదోఽనిర్వేశమాత్మానం యాతయతే || 18 ||

యస్త్విహ వై స్తేయేన బలాద్వా హిరణ్యరత్నాదీని
 బ్రాహ్మణస్య వాపహరత్యన్యస్య వానాపది పురుష -
 స్తమముత్ర రాజన్ యమపురుషా అయస్మయైరగ్నిపిండైః
 సందంశైస్త్యచి నిష్కుషంతి || 19 ||

యస్త్విహ వా అగమ్యాం స్త్రియమగమ్యం వా పురుషం
 యోషిదభిగచ్ఛతి తావముత్ర కశయా తాడయంత -
 స్తిగ్మయా సూర్యా లోహమయ్యా పురుషమాలింగయంతి
 స్త్రియం చ పురుషరూపయా సూర్యా || 20 ||

యస్త్విహ వై సర్వాభిగమస్తమముత్ర నిరయే వర్తమానం
 వజ్రకంటకశాల్మలీమారోప్య నిష్కుర్షంతి || 21 ||

యే త్విహ వై రాజన్యా రాజపురుషా వా అపాఖండా
 ధర్మసేతున్ భిందంతి తే సంపరేత్య వైతరణ్యాం
 నిపతంతి భిన్నమర్యాదాస్తస్యాం నిరయపరిఖా -
 భూతాయాం నద్యాం యాదోగణైరితస్తతో భక్ష్యమాణా
 ఆత్మనా న వియుజ్యమానాశ్చాసుభిరుహ్యమానాః
 స్వాఘేన కర్మపాకమనుస్మరంతో విణ్మాత్రపూయశోణిత -
 కేశనఖాస్థిమేదోమాంసవసావాహిన్యాముపతప్యంతే || 22 ||

యే త్విహ వై వృషలీపతయో నష్టశౌచాచారనియమా -
 స్త్యక్తలజ్జాః పశుచర్యాం చరంతి తే చాపి ప్రేత్య
 పూయవిణ్మాత్రశ్లేష్మమలాపూర్ణార్ణవే నిపతంతి
 తదేవాతిబీభత్సితమశ్నంతి || 23 ||

యే త్విహ వై శ్వగర్దభపతయో బ్రాహ్మణాదయో
 మృగయావిహారా అతీర్థే చ మృగాన్ నిష్నుంతి

తానపి సంపరేతాన్ లక్ష్మభూతాన్ యమపురుషా
ఇషుభిర్విధ్యంతి || 24 ||

యే త్విహ వై దాంభికా దంభయజ్ఞేషు పశూన్
విశసంతి తానముష్మిన్ లోకే వైశనే నరకే పతితా -
న్నిరయపతయో యాతయిత్వా విశసంతి || 25 ||

యస్త్విహ వై సవర్ణాం భార్యాం ద్విజో రేతః పాయయతి
కామమోహితస్తం పాపకృతమముత్ర రేతఃకుల్యాయాం
పాతయిత్వా రేతః సంపాయయంతి || 26 ||

యే త్విహ వై దస్యవోఽగ్నిదా గరదా గ్రామాన్
సార్థాన్ వా విలుంపంతి రాజానో రాజభటా వా
తాంశ్చాపి హి పరేత్య యమదూతా వజ్రదంష్ట్రాః
శ్వానః సప్తశతాని వింశతిశ్చ సరభసం
ఖాదంతి || 27 ||

యస్త్విహ వా అన్యతం వదతి సాక్ష్యే ద్రవ్యవినిమయే
దానే వా కథంచిత్స వై ప్రేత్య నరకేఽవీచిమత్యధఃశిరా
నిరవకాశే యోజనశతోఽచ్చాయాద్ గిరిమూర్ధ్నః సంపాత్యతే
యత్ర జలమివ స్థలమశ్మప్యప్థమవభాసతే తదవీచిమ -
త్తిలశో విశీర్యమాణశరీరో న మ్రియమాణః
పునరారోపితో నిపతతి || 28 ||

యస్త్విహ వై విప్రో రాజన్యో వైశ్యో వా
సోమపీఠస్తత్కలత్రం వా సురాం వ్రతస్థోఽపి
వా పిబతి ప్రమాదతస్తేషాం నిరయం
నీతానామురసి పదాఽక్రమ్యాస్యే వహ్నినా
ద్రవమాణం కార్ణాయసం నిషించంతి || 29 ||

అథ చ యస్త్విహ వా ఆత్మసంభావనేన స్వయమధమో
 జన్మతపోవిద్యాచారవర్ణాశ్రమవతో వరీయసో న
 బహు మన్యేత స మృతక ఏవ మృత్వా క్షారకర్దమే నిరయే -
 ౭వాక్కిరా నిపాతితో దురంతా యాతనా హ్యశ్నుతే || 30 ||

యే త్విహ వై పురుషాః పురుషమేధేన యజంతే
 యాశ్చ స్త్రియో నృపశూన్ ఖాదంతి తాంశ్చ తే పశవ
 ఇవ నిహతా యమసదనే యాతయంతో రక్షోగణాః
 సౌనికా ఇవ స్వధితి నావదాయాస్సక్ పిబంతి నృత్యంతి
 చ గాయంతి చ హృష్యమాణా యథేహ పురుషాదాః || 31 ||

యే త్విహ వా అనాగసోఽరణ్యే గ్రామే వా
 వైశ్రంభకైరుపసృతానుపవిశ్రంభయ్య జిజీవిషూన్
 శూలసూత్రాదిషూపప్రోతాన్ క్రీడనకతయా యాతయంతి
 తేఽపి చ ప్రేత్య యమయాతనాసు శూలాదిషు ప్రోతాత్మానః
 క్షుత్తృడ్భ్యాం చాభిహతాః కంకవటాదిభి -
 శ్చేతస్తతస్తిగ్మతుండైరాహన్యమానా ఆత్మశమలం
 స్మరంతి || 32 ||

యే త్విహ వై భూతాన్యద్వేజయంతి నరా
 ఉల్బణస్వభావా యథా దందశూకాస్తేఽపి ప్రేత్య నరకే
 దందశూకాభ్యే నిపతంతి యత్ర నృప దందశూకాః
 పంచముఖాః సప్తముఖా ఉపసృత్య గ్రసంతి యథా
 బిలేశయాన్ || 33 ||

యే త్విహ వా అంధావటకుసూలగుహాదిషు
 భూతాని నిరుంధంతి తథాముత్ర తేష్వేవోపవేశ్య సగరేణ
 వహ్నినా ధూమేన నిరుంధంతి || 34 ||

యస్త్విహ వా అతిథీనభ్యాగతాన్ వా గృహపతిరసకృ -
 దుపగతమన్యర్థిధక్షురివ పాపేన చక్షుషా నిరీక్షతే
 తస్య చాపి నిరయే పాపదృష్టేరక్షిణీ వజ్రతుండా గృధ్రాః
 కంకకాకవటాదయః ప్రసహ్యోరుబలాదుత్పాటయంతి || 35 ||

యస్త్విహ వా ఆధ్యాభిమతిరహంకృతిస్తిర్యక్ప్రేక్షణః
 సర్వతోఽభివిశంకీ అర్థవ్యయనాశచింతయా
 పరిశుష్యమాణహృదయవదనో నిర్వృతిమనవగతో గ్రహ
 ఇవార్థమభిరక్షతి స చాపి ప్రేత్య తదుత్పాదనోత్కర్షణ -
 సంరక్షణశమలగ్రహః సూచీముఖే నరకే నిపతతి యత్ర
 హ విత్తగ్రహం పాపపురుషం ధర్మరాజపురుషా వాయకా ఇవ
 సర్వతోఽంగేషు సూత్రైః పరివయంతి || 36 ||

ఏవంవిధా నరకా యమాలయే సంతి శతశః సహస్రశస్తేషు
 సర్వేషు చ సర్వ ఏవాధర్మవర్తినో యే కేచిదిహోదితా
 అనుదితాశ్చావనిపతే పర్యాయేణ విశంతి తథైవ
 ధర్మానువర్తిన ఇతరత్ర ఇహ తు పునర్భవే త
 ఉభయశేషాభ్యాం నివిశంతి || 37 ||

నివృత్తిలక్షణమార్గ ఆదావేవ వ్యాఖ్యాతః |
 ఏతావానేవాండకోశో యశ్చతుర్దశధా పురాణేషు
 వికల్పిత ఉపగీయతే యత్తద్భగవతో నారాయణస్య
 సాక్షాన్మహాపురుషస్య స్థవిష్టం
 రూపమాత్మమాయాగుణమయమనువర్ణితమాదృతః పఠతి
 శృణోతి శ్రావయతి స ఉపగీయం భగవతః
 పరమాత్మనోఽగ్రాహ్యమపి శ్రద్ధాభక్తివిశుద్ధ -
 బుద్ధిర్వేద || 38 ||

శ్రుత్వా స్థూలం తథా సూక్ష్మం రూపం భగవతో యతిః |
 స్థూలే నిర్జితమాత్మానం శనైః సూక్ష్మం
 ధియా నయేదితి || 39 ||

భూద్వీపవర్షసరిదద్రినభఃసముద్ర -
 పాతాలదిజ్ఞరకభాగణలోకసంస్థా |
 గీతా మయా తవ నృపాద్భుతమీశ్వరస్య
 స్థూలం వపుః సకలజీవనికాయధామ || 40 ||

|| ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యామష్టాదశసాహస్ర్యాం పారమహంస్యాం
 సంహితాయాం పంచమస్కంధే నరకానువర్ణనం నామ షడ్వింశోఽధ్యాయః ||